

**Πόλος Καινοτομίας Θεσσαλονίκης
Ένα πρότυπο έργο τεχνολογικής ανάπτυξης των ελ-
ληνικών περιφερειών**

Ιάκωβος ΒΑΣΑΛΟΣ,
Βασίλειος ΚΕΛΕΣΙΔΗΣ,
Νίκος ΚΟΜΝΗΝΟΣ

Το άρθρο αυτό εστιάζεται στη επεξεργασία ενός μεγάλου προγράμματος τεχνολογικής ανάπτυξης στη Θεσσαλονίκη, που συνενώνει επιμέρους τοπικές πρωτοβουλίες και προωθεί συνέργιες μεταξύ φορέων έρευνας, μεταφοράς τεχνολογίας και επιχειρήσεων έντασης-τεχνολογίας. Το πρώτο μέρος αναφέρεται στη νέα οικονομία της γνώσης που αναδύεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στους παράγοντες που συμβάλουν σ' αυτή και σε ορισμένα χαρακτηριστικά της γεωγραφικής διάρθρωσής της. Το δεύτερο μέρος περιγράφει τη θέση της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή οικονομία της γνώσης, επισημαίνει τις ισχυρές ανισότητες και αδυναμίες της χώρας και την ανάγκη να υλοποιηθούν μεγάλα έργα τεχνολογικής ανάπτυξης για τη μείωση του χάσματος και τη σύγκλιση. Το τρίτο μέρος επικεντρώνεται στη δημιουργία ενός πόλου καινοτομίας στη Θεσσαλονίκη ως πρότυπου έργου μιας νέας πολιτικής για την συγκρότηση ισχυρών συμπλεγμάτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας στις

ελληνικές περιφέρειες που παρουσιάζουν κρίσιμη μάζα στο πεδίο αυτό.

1. Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα στην ΕΕ

Πρόσφατες μελέτες για την ανάπτυξη στην ΕΕ δείχνουν ότι την περασμένη δεκαετία παρατηρήθηκε μια ετήσια αύξηση 2,2% στο ΑΕΠ κατά κεφαλή, η οποία οφείλεται κατά 1,8% στην αύξηση της παραγωγικότητας και κατά 0,4% στην αύξηση της απασχόλησης. Οι πιο πλούσιες περιφέρειες της Ευρώπης χαρακτηρίζονται από υψηλή παραγωγικότητα, ικανότητα έρευνας και καινοτομίας. Στην περιφέρεια της ΕΕ, στην Ιρλανδία και οι δύο συνιστώσες της ανάπτυξης (παραγωγικότητα, απασχόληση) έχουν μεγαλύτερες τιμές από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, η Ιταλία και Πορτογαλία συγκλίνουν με ρυθμούς αύξησης της παραγωγικότητας μεγαλύτερους από το μέσο όρο. Η σύγκλιση της Ελλάδος με τις άλλες χώρες της ΕΕ γίνεται κυρίως με αύξηση της απασχόλησης παρά

Ιάκωβος ΒΑΣΑΛΟΣ, Καθηγητής Α.Π.Θ., Πρόεδρος ΕΚΕΤΑ - Βασίλειος ΚΕΛΕΣΙΔΗΣ, Επίκουρος Καθηγητής, Πολυτεχνείο Κρήτης
Νικόλαος ΚΟΜΝΗΝΟΣ, Καθηγητής ΑΠΘ, Ερευνητική Μονάδα URENIO

ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, 20-21/2003 ISSN 1105-3267 σσ. 185-188

με αύξηση της καινοτομίας και παραγωγικότητας (European Commission 1999).

Η ανάλυση των παραγόντων που συμβάλλουν στην αύξηση του ΑΕΠ στις επιμέρους περιφέρειες της ΕΕ δείχνει ότι οι πιο σημαντικοί παράγοντες είναι:

- Η δομή της οικονομικής δραστηριότητας, που μετράται με την κατανομή της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, τη μεταποίηση, τις κατασκευές, τις υπηρεσίες αγοράς και τις υπηρεσίες εκτός αγοράς. Οι περιφέρειες με το υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ τείνουν να έχουν υψηλότερη αναλογία απασχόλησης στις υπηρεσίες αγοράς και στη μεταποίηση.
- Η περιφερειακή προσπελασιμότητα, που μετράται από ένα σύνθετο δείκτη με κύρια συνιστώσα τις διεθνείς μεταφορές.
- Η δραστηριότητα καινοτομίας, που μετράται από τον αριθμό των αιτήσεων για την απόκτηση ευρεσιτεχνίας.
- Η εξειδίκευση των εργαζομένων, που μετράται από το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού μεταξύ 25 και 59 ετών.

Είναι σημαντικό ότι δύο από τους παραπάνω τέσσερις παράγοντες, οι οποίοι εξηγούν το 65% της περιφερειακής διαφοροποίησης του ΑΕΠ κατά κεφαλή, σχετίζονται με την καινοτομία, την οικονομία και την κοινωνία της γνώσης. Τεκμηριώνεται ότι η οικονομία της γνώσης (νέα οικονομία) είναι μια ανθρωποκεντρική οικονομία. Οι τάσεις αυτές συμβαδίζουν με τις πολιτικές αποφάσεις που λήφθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, το οποίο έθεσε ως στόχο να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση η πλέον ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης σε παγκόσμιο επίπεδο. Η επιλογή της γνώσης και της καινοτομίας να αποτελέσουν το βασικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της ΕΕ στην παγκόσμια αγορά απαιτεί μια συνολική επανορθοθέτηση των πολιτικών εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης των κρατών-μελών και την κινητοποίηση όλων των διαθέσιμων πόρων γνώσης και τεχνολογίας για την επίλυση προβλημάτων που συνδέονται

με τη δημιουργία του πλούτου και την κοινωνική κατανομή του (European Commission 2001).

Πόλοι

Μια πορεία ανάπτυξης που στηρίζεται στην γνώση και την τεχνολογική καινοτομία έχει δύο δομικά χαρακτηριστικά που πηγάζουν από την εσωτερική 'γεωγραφική' λογική της τεχνολογίας και τον τρόπο σύνδεσής της με τις παραγωγικές δραστηριότητες. Οργανώνεται κατά πόλους τεχνολογικής ανάπτυξης και δίκτυα συνεργασίας και συνέργιας (Kompinos 2002).

Η συγκρότηση πόλων τεχνολογικής ανάπτυξης εξαιτίας της χωρικής συγκέντρωσης επιχειρήσεων έντασης-γνώσεων, νέων βιομηχανικών κλάδων, κέντρων έρευνας και συναφών υπηρεσιών είναι γεγονός που τεκμηριώνεται εμπειρικά, αλλά και θεωρητικά μέσα από την προβληματική των τεχνολογικών συνοικιών και της ευέλικτης εξειδίκευσης. Οι πόλοι αυτοί αποτελούν νησίδες καινοτομίας μέσα σε ευρύτερες περιοχές με πιο παραδοσιακές δραστηριότητες. Ο χαρακτήρας των νησίδων αντικατοπτρίζει μια ιστορική πορεία δημιουργίας νέων δραστηριοτήτων, καθώς κάθε νέα δραστηριότητα εμφανίζεται ως διακριτός τόπος μέσα σε καθιερωμένες πρακτικές. Οι νησίδες εκφράζουν όμως και ένα φαινόμενο χωρικής διαίρεσης της παραγωγής και της εργασίας, με την έννοια ότι οι νέες δραστηριότητες χρειάζονται ειδικές θεσμικές και λειτουργικές συνθήκες για να εμφανισθούν και να σταθεροποιηθούν. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις νησίδων τεχνολογικής καινοτομίας είναι:

- Οι ευέλικτες βιομηχανικές συνοικίες, στις οποίες ο μηχανισμοί καινοτομίας και τεχνολογικής ανάπτυξης ενεργοποιούνται με την εξειδίκευση, τις συνεχώς μεταβαλλόμενες αλυσίδες παραγωγής, την 'τεχνολογική υπερχείλιση' (spillovers), και τις μη εμπορευματικές ανταλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων.
- Οι περιοχές επιχειρηματικών υπηρεσιών που συγκεντρώνουν δραστηριότητες έντασης-γνώσεων (χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες έρευνας αγοράς, εφαρμογών πληροφορικής,

σχεδιασμού προϊόντων, μηχανικού, μάρκετινγκ, κ.α.), όπου το ευνοϊκό περιβάλλον για την καινοτομία οφείλεται στον πλούτο των ικανοτήτων και ειδικεύσεων που προσφέρονται για την ανάπτυξη νέων προϊόντων, στην αξιοποίηση αποτελεσμάτων της έρευνας, στη μεταφορά τεχνολογίας, στο σχεδιασμό νέων προϊόντων, στη δημιουργικότητα των επιστημόνων, των καλλιτεχνών και των εξειδικευμένων τεχνικών.

- Τα επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, τα οποία συγκεντρώνουν σε μια σχετικά μικρή περιοχή πανεπιστημιακά εργαστήρια και ιδρύματα έρευνας, επιχειρήσεις μεταποίησης και παροχής επιχειρηματικών υπηρεσιών, φορείς μεταφοράς τεχνολογίας. Το περιβάλλον καινοτομίας που δημιουργείται στηρίζεται (1) στην συνεργασία πανεπιστημίων και επιχειρήσεων με τη χρήση των ερευνητικών υποδομών των πανεπιστημίων και την κινητικότητα του προσωπικού, (2) στη δικτύωση των επιχειρήσεων και στην ανάπτυξη στρατηγικών συμφωνιών και συνεργασιών προμηθευτή-παραγωγού, (3) στη χρηματοδότηση και υποστήριξη των τεχνολογικών (spin-offs) για τη δημιουργία επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας, (4) και στην προσέλκυση καινοτόμων οργανισμών και επιχειρήσεων.

- Τα πολύ-πολικά συστήματα των τεχνολογιών που συγκροτούνται από βιομηχανικές συνοικίες, νησίδες επιχειρηματικών υπηρεσιών, και επιστημονικά πάρκα. Δίκτυα συνεργασίας, επικοινωνίας και συντονισμού εξασφαλίζουν τη συνοχή και συνέργιες μεταξύ των επιμέρους πόλων της τεχνόπολης στο πλαίσιο ενός ενιαίου αστικού συστήματος. Η έμφαση στα δίκτυα και στην τεχνολογική ολοκλήρωση σε επίπεδο πόλης μπορεί να θεωρηθεί ως το διακριτικό στοιχείο του περιβάλλοντος καινοτομίας μιας τεχνόπολης.

- Οι καινοτόμες περιφέρειες, όπου το περιβάλλον καινοτομίας προκύπτει από την σύσταση και ενεργοποίηση του περιφερειακού συστήματος θεσμών και δικτύων συνεργασίας έρευνας και παραγωγής, μεταφοράς τεχνολογίας, πληροφόρησης, και

χρηματοδότησης.

Δίκτυα

Γύρω από τις παραπάνω νησίδες αναπτύσσεται ένα ευρύτερο πλέγμα σχέσεων και αλυσίδων παραγωγής. Τα δίκτυα δημιουργούν συνέργιες ανάμεσα στους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Διαπερνούν τους τομείς της παραγωγής (πρωτογενή, βιομηχανία, υπηρεσίες, εμπόριο), ενεργοποιούν το σύστημα μεταφοράς τεχνολογίας (τεχνολογικά πάρκα, κέντρα καινοτομίας, γραφεία διαμεσολάβησης, επιμόρφωση), συνδέουν την παραγωγή με τα ΑΕΙ και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το σύστημα χρηματοδότησης και την υποδομή διάδοσης γνώσεων και πληροφορίας. Κύριες μορφές δικτύων στη βιομηχανία, στις υπηρεσίες και στην έρευνα είναι τα κάθετα δίκτυα (αλυσίδες παραγωγής που το τελικό προϊόν είναι αποτέλεσμα συνεργασίας μονάδων εξειδικευμένων στα διαφορετικά στάδια επεξεργασίας του προϊόντος), τα οριζόντια δίκτυα (ομάδες όμοιων οργανισμών όπου η συνεργασία αυξάνει το μέγεθος της συνολικής δραστηριότητας), τα διαγώνια δίκτυα (που συνδυάζουν οριζόντιες και κάθετες συνεργασίες), τα ιεραρχικά δίκτυα με δορυφόρους γύρω από μια κεντρική μονάδα, τα δίκτυα παραγωγικής συνεργασίας, δίκτυα έρευνας, αλυσίδες αλληλουχίας στον φυσικό κόσμο, στη διατροφική αλυσίδα, στο περιβάλλον.

Μια ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση και την τεχνολογική καινοτομία εμφανίζει ισχυρή περιφερειακή διαφοροποίηση, καθώς η ζήτηση και προσφορά τεχνολογίας, τα δίκτυα συνεργασίας, οι υποδομές έρευνας, και οι άνθρωποι πόροι διαφέρουν έντονα από περιοχή σε περιοχή. Τα παραπάνω προσδιορίζουν το πλαίσιο περιφερειακής διαφοροποίησης της Ευρωπαϊκής οικονομίας της γνώσης και την ένταξη των ελληνικών περιφερειών στην οικονομία αυτή.

2. Η Ελλάδα στην ευρωπαϊκή οικονομία της γνώσης

Η είσοδος της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή οικονομία της γνώσης απαιτεί πρόσθετη προσπάθεια γιατί ξεκινάει από πολύ χαμηλό επίπεδο. Αν στους δείκτες οικονομικής σύγκλισης η χώρα βρίσκεται στο 70% του μέσου όρου της ΕΕ, στους δείκτες τεχνολογικής σύγκλισης βρίσκεται κάτω από το 20%.

Πιο ενθαρρυντικά είναι τα στοιχεία από τη δημοσίευση του Innovation Scoreboard 2001 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία δείχνει τη χαμηλή αφετηρία της Ελλάδος στον τομέα της γνώσης, καινοτομίας και τεχνολογίας, αλλά και την πολύ καλή δυναμική στη βελτίωση των δεικτών στην τελευταία πενταετία, την υψηλότερη στην ΕΕ. Όπως τονίζει η έκθεση αυτή, η Ελλάδα υστερεί σε πολλούς δείκτες επιδόσεων στην καινοτομία, αλλά γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπισθεί η υστέρηση κυρίως μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Η πολιτική καινοτομίας αναγνωρίζεται ως βασική συνιστώσα και για πρώτη φορά οι 13 περιφέρειες της χώρας διαθέτουν πόρους για καινοτομία. Οι προτεραιότητες περιλαμβάνουν τη χρηματοδότηση, τη βελτίωση των διοικητικών διαδικασιών, το θεσμικό και χρηματοδοτικό πλαίσιο ίδρυσης επιχειρήσεων, και ιδιαίτερα τα ακαδημαϊκά spin-off. Η ένταση της συνεργασίας ερευνητικών κέντρων, πανεπιστημίων και επιχειρήσεων είναι μια κρίσιμη μεταβλητή, που εξελίσσεται παράλληλα με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αξιολόγηση και υποστήριξη των ΑΕΙ να βελτιώσουν την υποδομή και δραστηριότητές τους (European Commission 2002).

Τα στοιχεία του Innovation Scoreboard 2001 τεκμηριώνουν τις πιο σημαντικές αδυναμίες της Ελλάδος στο πεδίο της γνώσης, τεχνολογίας και καινοτομίας:

- Οι κύριοι δείκτες καινοτομίας (νέα προϊόντα, πατέντες, ενδο-επιχειρησιακή έρευνα, δαπάνες καινοτομίας κ.α.) έχουν πολύ χαμηλές τιμές.

- Η ανάπτυξη βιομηχανικών κλάδων υψηλής τεχνολογίας και υπηρεσιών έντασης-γνώσεων είναι περιορισμένη.
- Ο ιδιωτικός τομέας δεν ακολουθεί την πρόσφατη βελτίωση των δεικτών καινοτομίας, αντίθετα η επίδοσή του στον τομέα της Ε&Α επιδεινώνεται.

Οι αδυναμίες αυτές, στη διάδοση και διείσδυση της καινοτομίας, στην ανάπτυξη νέων βιομηχανικών κλάδων έντασης γνώσεων και τεχνολογίας, και στη χαμηλή επίδοση καινοτομίας του ιδιωτικού τομέα πρέπει να αποτελέσουν τις προτεραιότητες πολιτικών για τη βελτίωση των συντελεστών του εθνικού συστήματος καινοτομίας.

Ο ρόλος των αναπτυξιακών εταιρειών

Μανώλης ΤΣΑΝΤΑΚΗΣ

Οι Αναπτυξιακές Εταιρείες, ως Επιχειρήσεις των Οργανισμών της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, συστήνονται και λειτουργούν σύμφωνα με το Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα (Π.Δ.410/95) και τον Κώδικα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Π.Δ.30/96), οι οποίοι μεταξύ άλλων προβλέπουν ότι, "Οι Δήμοι και οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, μπορούν να συνιστούν δικές τους επιχειρήσεις ή να μετέχουν σε επιχειρήσεις που συνιστούν μαζί με άλλα νομικά ή φυσικά πρόσωπα ή σε επιχειρήσεις που ήδη υπάρχουν :

- α) για την εκτέλεση έργων που έχουν σκοπό την εξυπηρέτηση του κοινού καθώς και για την οικονομική εκμετάλλευση των έργων αυτών,
- β) για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών που έχουν σκοπό την εξυπηρέτηση του κοινού,
- γ) για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που έχουν σκοπό την πραγματοποίηση εσόδων."

Μανώλης ΤΣΑΝΤΑΚΗΣ, Οικονομολόγος - Αγροοικονομολόγος

Ο Ρόλος των Αναπτυξιακών Εταιρειών αναπτύχθηκε ως δυναμική διαδικασία συσσώρευσης εμπειριών και σύγκλισης των τοπικών κοινωνικοοικονομικών δεδομένων με τις τάσεις, προσανατολισμούς και απαιτήσεις του ευρύτερου Περιφερειακού, Εθνικού και Ευρωπαϊκού περιβάλλοντος.

Έτσι οι Αναπτυξιακές Εταιρείες :

- Συνιστούν φορείς αποκεντρωμένου σχεδιασμού της ανάπτυξης, δίνοντας βαρύτητα στον ενδογενή και αυτοτροφοδοτούμενο χαρακτήρα της.
- Υποστηρίζουν τους τοπικούς φορείς και την αυτοδιοίκηση, μέσα από ένα πρίσμα αμοιβαίων ωφελειών, στον προγραμματισμό αναπτυξιακών έργων.
- Δημιουργούν προϋποθέσεις και συντονίζουν την ανάληψη νέων και καινοτόμων παραγωγικών πρωτοβουλιών που διευρύνουν - αναβαθμίζουν την τοπική αγορά εργασίας και

διαφοροποιούν τον παραγωγικό ιστό.

- Αξιοποιούν και διαχέουν – δημοσιοποιούν αναπτυξιακές ευκαιρίες.
- Διερευνούν τις δυνατότητες προστασίας και αξιοποίησης των τοπικών πόρων και συνδράμουν στη βελτίωση της τεχνικής, κοινωνικής και πολιτιστικής υποδομής.
- Προβάλλουν την περιοχή εμβέλειάς τους, τα φυσικά και ανθρωπογενή πλεονεκτήματά της και
- Εν γένει συμβάλλουν στη βελτίωση των δεικτών της τοπικής ανάπτυξης.

Στην τρέχουσα περίοδο και εν όψει της υλοποίησης του 3ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, οι Αναπτυξιακές Εταιρείες με βάση τους Άξονες της Εθνικής Πολιτικής¹ για την προγραμματική περίοδο 2000 - 2006 και τις προτεραιότητες που θέτει η Τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, οφείλουν να επιδείξουν ετοιμότητα ορίζοντας στόχους συνεπείς με τις υπάρχουσες και τις νέες ανάγκες που διαμορφώνονται σε τοπικό επίπεδο.

Αναθεωρώντας το μοντέλο οργάνωσής τους, υπερβαίνοντας τις εσωτερικές τους αδυναμίες και αξιοποιώντας την εμπειρία τους καλούνται, να ενδυναμώσουν το ρόλο τους ως μηχανισμοί στήριξης της αναπτυξιακής διαδικασίας και του αναπτυξιακού προγραμματισμού, να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις του εξελισσόμενου περιβάλλοντος, να διαγνώσουν τη συγκριτική θέση – επίπεδο ανάπτυξης των περιοχών τους, να καθορίσουν τις τοπικές προτεραιότητες και με εστιασμένες στρατηγικές να συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη.

Η προσέγγιση του ρόλου τον οποίο οφείλει να επιτελεί κάθε Αναπτυξιακή Εταιρεία, επιχειρείται μέσα από την ανάλυση τριών διαστάσεων :

- α) Τι υπαγορεύει το ρόλο της
- β) Ποιοι οφείλονται να είναι οι στόχοι της
- γ) Ποια τα επίπεδα άσκησης του ρόλου της

Σε σχέση με την πρώτη διάσταση εντοπίζονται τα εξής :

1) Ταυτότητα – Φυσιогνωμία της Εταιρείας

Η νομική της υπόσταση, ως ανώνυμη εταιρεία της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, υπογραμμίζει καταρχήν τη φυσιогνωμία της ως ιδιωτική εταιρεία «δημοσίου συμφέροντος». Τους σκοπούς της αποτελούν, «η στήριξη αναπτυξιακών δραστηριοτήτων της αυτοδιοίκησης, του κοινωνικού και ιδιωτικού τομέα, η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών και η δημιουργία προϋποθέσεων για τη σύμμετρη ανάπτυξη της περιοχής ευθύνης της».

Τα παραπάνω, πέρα από τα όποια πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα εμφανίζει, τονίζουν την αναγκαιότητα λειτουργίας της με επιχειρηματικά κριτήρια, ήτοι διασφαλίζοντας την οικονομική της βιωσιμότητα, την ευελιξία της σε επίπεδο οργάνωσης και λειτουργίας και την φερεγγυότητα της, παράλληλα με την ικανοποίηση του σκοπού της κινητοποίησης – στήριξης των τοπικών φορέων και δυνάμεων.

2) Η Φυσιогνωμία της περιοχής ευθύνης

Όλες οι αγροτικές περιοχές διατηρούν τη μοναδικότητα τους σε διάφορα επίπεδα (γεωγραφική θέση, διοικητικά χαρακτηριστικά, γεωμορφολογία, δημογραφικά χαρακτηριστικά, παραγωγική – οικονομική δραστηριότητα, χωροταξική δομή, φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, τεχνικές, κοινωνικές και αναπτυξιακές υποδομές). Οι τοπικές ιδιαιτερότητες υπογραμμίζουν σαφώς συγκεκριμένα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και εν πολλοίς τις αναπτυξιακές προτεραιότητες. Κατά συνέπεια η εν γένει φυσιогνωμία της περιοχής δράσης, προδιαγράφει το πλαίσιο άσκησης και εξειδίκευσης του αναπτυξιακού ρόλου της εταιρείας και τα περιθώρια περαιτέρω συνδρομής της στη βελτίωση των δεικτών της τοπικής ανάπτυξης.

3) Οι Ευκαιρίες του Μακροπεριβάλλοντος

Είναι κοινός τόπος, ότι η νέα προγραμματική περίοδος 2000 – 2006 και η προοπτική υλοποίησης του Γ' ΚΠΣ, χαρακτηρίζεται

από ικανά μέσα – προγράμματα και πόρους, από τους οποίους οι Αναπτυξιακές Εταιρείες, μπορούν να επωφεληθούν ως δικαιούχοι, αλλά και να διαχειρισθούν για λογαριασμό άλλων (τρίτων) δικαιούχων. Είναι λοιπόν προφανές ότι ο έγκαιρος προγραμματισμός και η εγρήγορση εν όψει των επερχόμενων ευκαιριών, αποτελεί ουσιώδες προαπαιτούμενο του ρόλου τους και της επιτυχούς συνέχειας τους.

4) Οι Δικαιούχοι των Υπηρεσιών τους

Οι δραστηριότητες των Αναπτυξιακών Εταιρειών σχηματίζουν ένα δυναμικό (μικρό ή μεγάλο κατά περίπτωση) δικαιούχων - αποδεκτών των υπηρεσιών τους. Σαφώς όμως υφίσταται και ένα «λανθάνον» δυναμικό το οποίο κάθε Εταιρεία οφείλει να εκμεταλλευτεί, διευρύνοντας τη δραστηριότητα της και μεγεθύνοντας τις οικονομικές της επιδόσεις. Αυτό εντοπίζεται στις κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, στην τοπική αυτοδιοίκηση, στον ιδιωτικό και κοινωνικό τομέα της τοπικής οικονομίας και στις υπερτοπικές και διακρατικές συνεργασίες.

5) Η Συνύπαρξη με άλλους Αναπτυξιακούς Φορείς

Στο στενό και ευρύτερο περιβάλλον των Αναπτυξιακών Εταιρειών δραστηριοποιείται πλήθος δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη (Γενική Γραμματεία της Περιφέρειας, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Δήμοι, Δημοτικές Επιχειρήσεις, Αναπτυξιακές Εταιρείες, Επιμελητήρια, Επιχειρήσεις, Ιδιώτες Επιχειρηματίες, Μη Κερδοσκοπικοί Φορείς και Οργανισμοί). Έτσι προκύπτει σαφώς η ανάγκη για συμπληρωματικότητα ρόλων, για σύνθεση και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση, για ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων και πρωτοβουλιών. Κατά συνέπεια οι Αναπτυξιακές Εταιρείες οφείλουν να μην προσπεράσουν αυτήν την παράμετρο και να αναπτύσσουν διαρκώς σχέσεις συνεργασίας και επικουρικότητας.

Σε ότι αφορά τη δεύτερη διάσταση, δηλαδή ποιοι οφείλονται να είναι οι στόχοι των Αναπτυξιακών Εταιρειών, αυτοί εξειδικεύονται ως εξής:

- Στήριξη της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στον προγραμματισμό και στην υλοποίηση αναπτυξιακών έργων και στην ιεράρχηση των τοπικών προτεραιοτήτων.
- Ουσιαστική και διαρκής παρουσία - συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων σε Περιφερειακό και Νομαρχιακό επίπεδο.
- Υποβοήθηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στις παραγωγικές και επενδυτικές της δραστηριότητες.
- Διαρκής – αποτελεσματική δημοσιοποίηση αναπτυξιακών / επενδυτικών ευκαιριών και εν γένει βελτίωση του επιπέδου ενημέρωσης των πολιτών και των τοπικών φορέων.
- Συμβολή στην προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση των τοπικών φυσικών και ανθρωπογενών πόρων.
- Προβολή – δημοσιότητα της περιοχής δράσης, των παραγωγικών / αναπτυξιακών πρωτοβουλιών, των φυσικών και ανθρωπογενών πλεονεκτημάτων.
- Κινητοποίηση – εμψύχωση των κοινωνικών και παραγωγικών εταίρων.
- Στήριξη των προσπαθειών και ανάληψη πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και τη διεύρυνση της τοπικής αγοράς εργασίας.
- Ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων με τοπικούς και υπερτοπικούς φορείς.
- Διασφάλιση της βιωσιμότητας, της θετικής πορείας των οικονομικών τους μεγεθών και της οργανωτικής τους ευελιξίας.
- Αφομοίωση και διάδοση καινοτομιών και βέλτιστων πρακτικών.
- Συμβολή στην άμβλυνση των περιφερειακών και ενδονομαρχιακών ανισοτήτων.
- Ανάπτυξη της επικοινωνιακής της πολιτικής και της εξωστρέφειας τους.

- Αναβάθμιση της εταιρικής τους εικόνας.
- Αξιοποίηση δικτύων πληροφοριών και προσφορά εξειδικευμένης πληροφόρησης και τεχνικής βοήθειας.
- Οργάνωση κοινών δράσεων με άλλους φορείς.
- Δημιουργία προϋποθέσεων σύγκλισης και ανάπτυξης αμοιβαίων ωφελειών μεταξύ δημόσιου, κοινωνικού και ιδιωτικού τομέα.
- Συμβολή στις προσπάθειες εκσυγχρονισμού των θεσμών της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας.

Τέλος, σε ότι αφορά τα επίπεδα άσκησης του ρόλου των Αναπτυξιακών Εταιρειών, αυτά δύνανται να διακριθούν :

- α) σε επίπεδο Σχεδιασμού / Προγραμματισμού, Δημόσιων Νομαρχιακών και Δημοτικών έργων (τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, προστασίας και ανάδειξης φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος), διαδημοτικής συνεργασίας, ιδιωτικών έργων, ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, κατάθεσης προτάσεων στην κεντρική διοίκηση και σε Περιφερειακά - Νομαρχιακά κέντρα και θεσμούς αποφάσεων, συντονισμού και τεκμηρίωσης αναγκαιοτήτων / προτεραιοτήτων.
- β) σε επίπεδο Υλοποίησης έργων, ενεργειών, δράσεων, επενδύσεων, μελετών και προτάσεων – αιτήσεων φορέων.
- γ) σε επίπεδο Διαχείρισης έργων, ενεργειών, δράσεων, ολοκληρωμένων παρεμβάσεων και προγραμμάτων.
- δ) σε επίπεδο Τεχνικής Στήριξης / Συμβουλευτικών Υπηρεσιών πληροφόρησης – ενημέρωσης, εμφύχωσης, τεχνικής βοήθειας, παροχής εξειδικευμένων συμβουλών, μελετών (εμπειρογνωμοσύνες) και συντονισμού.
- ε) σε επίπεδο Αξιολόγησης – Παρακολούθησης αδυναμιών δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, δεικτών τοπικής ανάπτυξης, έργων / ενεργειών / δράσεων και προτάσεων.

Σημειώσεις

¹ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, II. Ενίσχυση Βασικών Υποδομών, III. Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας των Παραγωγικών Τομέων, IV. Βελτίωση Ποιότητας Ζωής και Περιβάλλοντος, V. Ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας, VI. Περιφερειακή Ανάπτυξη.

Η εκ-των-προτέρων αξιολόγηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων και το παράδειγμα του Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" 2000-2006

Γιώργος ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Εισαγωγή

Η εκ-των-προτέρων αξιολόγηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων θέτει τα σημαντικότερα ίσως προβλήματα από όλους τους τύπους¹ αξιολόγησης, διότι αυτή (α) είναι υποχρεωμένη να προβλέψει εκροές, αποτελέσματα και επιπτώσεις, (β) στηρίζεται σε προσωρινά ακόμη δεδομένα από την ex-post αξιολόγηση και (γ) παράγει εκτιμήσεις οι οποίες συνηθέστατα ανατρέπονται διότι κατά την διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος επέρχεται η «διολίσθηση» των στόχων του (κατά την εφαρμογή ενός προγράμματος, είτε λόγω λανθασμένης αρχικής στοχοθέτησης είτε λόγω αλλαγών στο ευρύτερο περιβάλλον του είτε λόγω διαχειριστικής αστοχίας, εκτελούνται τροποποιήσεις στο περιεχόμενο των Μέτρων του και στον προϋπολογισμό τους, οπότε προφανώς, επέρχεται αλλαγή στη σχετική βαρύτητα των Μέτρων και άρα των στόχων για την επίτευξη των οποίων ορίστηκαν τα

Μέτρα (BCS et al, 1994).

Πέραν αυτών, και επειδή σε κάθε έργο αξιολόγησης η αποτελεσματικότητα του εξαρτάται από τις προδιαγραφές που τέθηκαν και από την επάρκεια της συνολικής διαδικασίας «εντολής» του, η εκ-των-προτέρων αξιολόγηση αναπτυξιακών προγραμμάτων ειδικότερα στην Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει και τη συνολικότερη απουσία αφενός του κατάλληλου μεθοδολογικού και αφετέρου μιας ευρύτερης «κουλτούρας» αξιοποίησης της αξιολόγησης.

Κατάλληλα για μεθοδολογική (ή και σχεδιαστική) αξιοποίηση αποτελέσματα προέκυψαν από την εκ-των-προτέρων αξιολόγηση που εκτελέστηκε στο Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα» (στα επόμενα: ΕΠΑΝ) του ελληνικού Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006.

Γιώργος ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, Αρχιτέκτων - Χωροτάκτης, Δρ Οικονομίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΤΟΠΟΣ Επιθεώρησης Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, 20-21/2003 ISSN 1105-3267 σσ. 193-202

Το μεθοδολογικό πλαίσιο

Για την εκ-των-προτέρων αξιολόγηση του ΕΠΑΝ ίσχυσε, σε ό,τι αφορά τη μεθοδολογία, το σχέδιο περιεχομένων που προσδιόρισε το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας για όλα τα Σχέδια ΕΠ, καθώς και τα ενδεικτικά Εγγραφα Εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής². Σε μεγάλο βαθμό αυτό το μεθοδολογικό πλαίσιο είναι ατελές, διότι (α) αναπαράγει ουσιαστικά το πλαίσιο της «ενδιάμεσης» (in-itinere) αξιολόγησης (καθώς δεν είχαν ακόμη οριστικοποιηθεί οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, EC 2000b) και (β) δεν καθορίζει συγκεκριμένους δείκτες αξιολόγησης, επιτρέποντας έτσι και την «αυτενέργεια» των αξιολογητών και τη διατύπωση «ποιοτικών» κατά βάση εκτιμήσεων, και μάλιστα κατά την top-down προσέγγιση³.

Βασικό περιορισμό αποτέλεσε το γεγονός ότι η υλοποίηση του προηγούμενου προγράμματος (Ε.Π. «Βιομηχανία» 1994-99, στα επόμενα: ΕΠΒ) οι προτεραιότητες και οι τύποι δράσεων του οποίου σε μεγάλο βαθμό αναπαράγονταν στο ΕΠΑΝ, είχε καθυστερήσει σημαντικά στην εποχή και άρα δεν ήταν δυνατή (παρά σε λίγα, αν και σημαντικά, Μέτρα) η εκτίμηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων του ΕΠΑΝ βάσει των πραγματικών στοιχείων για τις υλοποιηθείσες εκροές της προηγούμενης περιόδου. Κατά συνέπεια, υπήρχε έλλειψη αδιαμφισβήτητων ποσοτικών στοιχείων για τις τιμές βάσης και για το μοναδιαίο κόστος των προβλεπόμενων δράσεων, δηλαδή σε μικρό βαθμό ήταν δυνατό να δοθούν «αποκλειστικές» ("one-off") τιμές στους διάφορους δείκτες. Αναγκαστικά επομένως, μόνο ένας μικρός αριθμός από τους δείκτες αξιολόγησης όπως προτείνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EC 2000b, όπου και οι ορισμοί των «εκροών», «αποτελεσμάτων» και «επιπτώσεων») ήταν επιχειρησιακά χρήσιμοι: για τις "Εκροές" το πλήθος υποβοηθούμενων επιχειρήσεων που λαμβάνουν χρηματική στήριξη, το πλήθος των εγγυητικών κεφαλαίων ή μηχανισμών χρηματοδοτικής μίσθωσης, το πλήθος των έργων υποδομής που λαμβάνουν στήριξη, για τα "Αποτελέσματα" οι επαγόμενες ιδιωτι-

κές επενδύσεις, το πλήθος των επιχειρήσεων που έχουν καταστεί εξαγωγείς, το πλήθος των εταιρειών που είναι ικανοποιημένες από τη χρηματοδότηση ή αποκτούν πρόσβαση στις δημιουργούμενες υπηρεσίες, το πλήθος δημιουργούμενων θέσεων εργασίας, και για τις "Επιπτώσεις" οι νέες ή διασφαλιζόμενες μικτές θέσεις απασχόλησης, το ποσοστό πωλήσεων στο εξωτερικό ως προς τον κύκλο εργασιών των υποβοηθούμενων επιχειρήσεων, το ποσοστό επιβίωσης νέων ΜΜΕ.

Μεθοδολογικοί προβληματισμοί

Η εκτέλεση της ex-ante Αξιολόγησης ανέδειξε έναν αριθμό μεθοδολογικών ζητημάτων, τόσο ευρύτερης όσο και εντοπισμένης (στην ελληνική πρακτική) σημασίας.

Καταρχήν, γίνεται εμφανές δεν είναι επαρκής μία μεθοδολογία που στηρίζεται αποκλειστικά ή κυρίαρχα στην bottom-up προσέγγιση. Πρώτον, διότι είναι εξαιρετικά σημαντική η έλλειψη συγκριτικών ποσοτικοποιημένων στοιχείων από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Δεύτερον διότι η ex-ante Αξιολόγηση πάντοτε προηγείται χρονικά (για διαχειριστικούς λόγους) της ex-post Αξιολόγησης επί του προηγούμενου προγράμματος, με συνέπεια να μην είναι δυνατή η ενσωμάτωση σε αυτήν των συμπερασμάτων που μόνο η ex-post μπορεί να παραγάγει. Τρίτον διότι η bottom-up προσέγγιση είναι ως εκ της φύσεως της κατεχοχήν «ποσοτική», ενώ στην ex-ante Αξιολόγηση και στο σχεδιασμό των πολιτικών και προγραμμάτων, είναι αναγκαία η ποιοτική συνεκτίμηση πληθώρας παραγόντων που δεν εντοπίζονται μόνο στο συγκεκριμένο αντικείμενο του σχεδιασμού. Κατά συνέπεια, στις ίδιες τις προδιαγραφές της ex-ante Αξιολόγησης πρέπει να συμπεριλαμβάνονται όροι που να αξιοποιούν την ποιοτική top-down αξιολόγηση αλλά με συγκεκριμένη μεθοδολογία σύνθεσης ποσοτικών κατά βάση δεδομένων και πληροφοριών.

Κατά δεύτερον, σε ό,τι αφορά την ίδια την ποσοτική ανάλυση, προκύπτει ότι δεν είναι επαρκής η χρήση μόνο ή κυρίαρχα των δεικτών που προτείνονται από τους Κοινοτικούς οδηγούς.

Πρώτον, διότι βασικός στόχος της επιλογής αυτών των δεικτών έναντι άλλων είναι η επίτευξη δι-εθνικής συγκρισιμότητας, με αποτέλεσμα οι δείκτες να καταλήγουν συνήθως στον «ελάχιστο κοινό παρονομαστή» μεταξύ των κρατών – μελών. Δεύτερον, διότι είναι σαφέστατα διαφορετικής εμβέλειας η παρέμβαση, δια του σχεδιασμού, στον ίδιο τομέα, στο σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος του εδάφους μιας χώρας και σε ένα μόνο μέρος του, ειδικά στην περίπτωση των παρεμβάσεων του Στόχου 1 της ΕΕ (Michailidis 2002). Τρίτον, διότι υπάρχει μεγάλη διαφορά και στο σημαινόμενο και στη σκοπιμότητα κάθε δείκτη ιδίως όταν αξιολογείται η στρατηγική ενός προγράμματος: σε συγκυρία και περιβάλλον «φιλελεύθερης» προσέγγισης δείκτες «κεϋνσιανής» προέλευσης είναι διαχειριστικά απαράδεκτοι ενώ μπορεί να είναι επιχειρησιακά χρήσιμοι ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του αξιολογούμενου τομέα ή περιφέρειας.

Τέλος, αξίζει να επιμείνει κανείς στη διαπίστωση ότι ειδικά η ex-ante Αξιολόγηση δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική εάν δεν διενεργήσει ειδική και σε βάθος αξιολόγηση του συστήματος διοίκησης που θα κληθεί να υλοποιήσει μια πολιτική ή ένα πρόγραμμα. Το μέγιστο πρόβλημα στην εφαρμογή κάθε προγράμματος αποδεικνύεται ότι είναι η «διολίσθηση των στόχων» του (είτε αυτή καθίσταται αναγκαία λόγω αλλαγών στο ευρύτερο περιβάλλον είτε προκύπτει λόγω διαχειριστικών αδυναμιών ή λανθασμένων αρχικών προβλέψεων). Και ο κίνδυνος της «διολίσθησης» μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο με τον εξαρχής συνυπολογισμό των δυνατοτήτων του συστήματος διοίκησης στην ίδια την επιλογή μέτρων πολιτικής και στον προσδιορισμό των στρατηγικών στόχων του προγράμματος.

Το σημείο εκκίνησης: η αξιολόγηση των προηγούμενων προγραμμάτων

Η ex-ante αξιολόγηση εκκινεί από τα αποτελέσματα των ex-post ή in-itinere αξιολογήσεων επί της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, για τον απλό λόγο ότι το νέο πρόγραμμα έρχεται να

συμπληρώσει ή να τροποποιήσει τα υφιστάμενα ή να διατυπώσει πολιτικές που ήδη έχουν σε κάποιο βαθμό εκφραστεί, και είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας αξιολογητής θα κληθεί να εργαστεί πάνω σε μια ολοκληρωτικά νέα πολιτική.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, βασικά σημεία όπου εξάγονται συμπεράσματα χρήσιμα για την ex-ante αξιολόγηση είναι τα ακόλουθα:

Ο ρυθμός και τα προβλήματα υλοποίησης του προηγούμενου προγράμματος

Ο βαθμός υλοποίησης του ΕΠΒ ήταν 64% περίπου τον Δεκέμβριο 1999, τη στιγμή κατά την οποία ξεκινά το έργο της ex-ante αξιολόγησης του ΕΠΑΝ, αλλά και κατά την οποία το ΕΠΒ τυπικά έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί. Η επίδοση αυτή δεν ήταν ικανοποιητική, αν και είχαν μεσολαβήσει «διορθωτικές» τροποποιήσεις και διαχειριστικές παρεμβάσεις, με στόχο να επιτραπεί η ολοκλήρωση του μέσα στο χρονικό πλαίσιο μιας παράτασης που δόθηκε για όλο το ΚΠΣ. Η υστέρηση της υλοποίησης υπήρξε σταθερό φαινόμενο σε όλα τα έτη και για τα περισσότερα Μέτρα του προγράμματος, γεγονός που υποδεικνύει ότι εκδηλώθηκε η βασική αρχική αδυναμία της στρατηγικής του Προγράμματος: συγκεκριμένα, καταβλήθηκε προσπάθεια να αντιμετωπιστούν, δια του ΕΠΒ, το σύνολο όλων των προβλημάτων της ελληνικής μεταποίησης που δεν αποτελούσαν αντικείμενο κυρίως άλλων πολιτικών (δημοσιονομική, συναλλαγματική, εισοδηματική, υποδομών). Αυτή η καθολική (globalising) προσπάθεια δικαιολογούνταν από το μέγεθος των προβλημάτων της μεταποίησης και από την μέχρι τότε «προγραμματική υστέρηση», αλλά οδήγησε σε πολύ ευρεία στοχοθέτηση και άρα σε πολυτυπία δράσεων και διασπορά πόρων και διαχειριστικής προσπάθειας (στο κείμενο του ΕΠΒ περιλαμβάνονταν 50 Δράσεις, ενώ εντάχθηκαν 229 Έργα / Ενέργειες, ορισμένα από τα οποία περιλαμβάνουν δεκάδες ή εκατοντάδες επενδυτικών σχεδίων), με αναπόφευκτες συνέπειες στην τήρηση του χρονικού προγραμματισμού.

Οι εκροές, τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις

Τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις του ΕΠΒ δεν ήταν δυνατό να εκτιμηθούν πλήρως, παρά μόνο στο βαθμό που σε κάθε Μέτρο υπήρχε ένα σημαντικό πλήθος ολοκληρωμένων ή υπό ολοκλήρωση Εργων, γεγονός που δεν ίσχυε. Για το λόγο αυτό και κατέστη αναγκαία μια ανάλυση του σώματος όλων των επιχειρήσεων που εντάθηκαν στο ΕΠΒ (BCS 2001b) και η οποία έδειξε ότι το κύριο "σώμα" των επιχειρήσεων ήταν μεσαίας ευρωστίας, διότι προφανώς οι μεγάλες επιχειρήσεις δεν χρειάζονταν την παρέμβαση του ΕΠΒ ενώ οι πολύ μικρές αδυνατούσαν να προβούν σε μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και να επωφεληθούν των ενισχύσεων. Οι άμεσες επιπτώσεις από κάθε παρέμβαση εντοπίζονται κυρίως στην κεφαλαιακή διάρθρωση των επιχειρήσεων. Η αυξημένη δυνατότητα να αντλούν επενδυτικά κεφάλαια αντανακλάται μεν βραχυπρόθεσμα σε μια μείωση αποδοτικότητας ιδίων και συνολικών κεφαλαίων, αλλά οι δείκτες δανειακής επιβάρυνσης και λόγου ιδίων προς συνολικά κεφάλαια κινούνταν θετικά. Η άμεση επίπτωση στην απασχόληση ήταν θετική, υπερβαίνοντας την προβλεπόμενη από τα σχέδια. Πιθανότατα όμως ενεργοποιήθηκαν φαινόμενα εκτοπισμού και μετατόπισης χωρίς συνολική καθαρή αύξηση απασχόλησης. Χωρικά, η μεγαλύτερη συγκέντρωση σχεδίων, ποσού επένδυσης και θέσεων εργασίας εντοπίστηκε στις Περιφέρειες με τα δυο μεγάλα αστικά κέντρα: Αττική και Κεντρική Μακεδονία συγκέντρωσαν το 77% των σχεδίων που ενισχύθηκαν από διάφορα Μέτρα, 70% του συνολικού κόστους επένδυσης, και 85% των αναμενόμενων νέων θέσεων μόνιμης εργασίας. Ακόμα και Περιφέρειες με παραδοσιακά ισχυρή ελκτικότητα επενδύσεων, όπως η Θράκη, εμφανίζονται με υστέρηση.

Τέλος, η εκτίμηση των αναμενόμενων μακρο-οικονομικών επιπτώσεων βάσει οικονομετρικού υποδείγματος⁴, έδειξε ότι αυτές μπορούν είναι αξιόλογες: ετήσια αύξηση ΑΕΠ κατά 1% σε πραγματικές τιμές (σε δεκαετή ορίζοντα), ιδιωτικών επενδύσεων κατά 1.4% (σε δεκαετή ορίζοντα), μείωση ανεργίας

κατά 0.7%, βελτίωση ισοζυγίου εξωτερικού εμπορίου κατά 0.47 μονάδες, βελτίωση ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 1.61 και διεθνούς ανταγωνιστικότητας (βελτίωση όρων εμπορίου) κατά 0.24.

Συνάφεια στόχων και Μέτρων, εσωτερική και εξωτερική συνοχή

Στο τέλος της σχεδιασμένης διάρκειας του προγράμματος, πλήρη ενεργοποίηση και καλή αποτελεσματικότητα (η αποτελεσματικότητα εννοείται ως ο λόγος των πραγματοποιήσεων προς τους στόχους, ενώ η αποδοτικότητα μετράται δια του λόγου του δείκτη της αποτελεσματικότητας προς τους πόρους που διατέθηκαν, και συγκρίνεται είτε με τυποποιημένα μοναδιαία κόστη είτε με ανάλογες επιδόσεις σε άλλα προγράμματα) εμφάνιζαν μόνο τα Μέτρα που αφορούσαν Συστήματα Ποιότητας Προϊόντων, Στήριξη Εξαγωγικής Προσπάθειας, Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων, Ενίσχυση Επιλεγμένων Επιχειρήσεων για Βελτίωση της Διεθνούς Ανταγωνιστικότητας, Τεχνολογικό Εκσυγχρονισμό Επιχειρήσεων, Βελτίωση Υγιεινής και Ασφάλειας Εργασίας. Κακή υλοποίηση και ενεργοποίηση εμφάνιζαν τα Μέτρα για τις Βιομηχανικές Υποδομές, την Ανασυγκρότηση των Φθινουσών Βιομηχανικών Περιοχών, τους Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς, κ.α. Η υστέρηση στους ρυθμούς υλοποίησης επέβαλε ενδιάμεσες τροποποιήσεις, οι οποίες επέφεραν σημαντικής έκτασης "διολίσθηση" των στόχων:

Εξέλιξη της σχετικής βαρύτητας στόχων / Μέτρων του ΕΠΒ

	ΜΕΤΡΟ	1	2	3	4
1.1	ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	4	38	2	116
1.3	ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΦΟΙΝΟΥΣΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	3,7	22	2,9	129
1.4	ΣΤΗΡΙΞΗ ΕΞΑΓΩΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ	0,8	214	1,4	123
2.1	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΤΟΥ Ν. 1892/90	22,7	95	32	104
2.2	ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΕΡΓΑ κ.λπ.	22	0	0	
3.1	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	20,5	68	28	118
3.2	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ	8,9	125	18	90
4.2	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΜΕ	2,7	78	5,3	83
5.1	ΕΝΔΟΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	3,8	0	0,2	
5.2	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΔΡΑΣΕΩΝ	0,3	2	1,4	4

1 = % συμμετοχή στον αρχικό προϋπολογισμό, 2 = % βαθμός απορρόφησης από αρχής Προγράμματος, 3 = % συμμετοχή στο νέο προϋπολογισμό, 4 = Π/Υ ενταγμένων Ε/Ε ως % Π/Υ Μέτρου.

Πηγή: BCS et al. (2001a)

Πρόέκυψε έτσι ένας «δυσμός» στο Πρόγραμμα, όπου τα Μέτρα με χαμηλό προϋπολογισμό, ή τα Μέτρα για την ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων παρουσίασαν ταχύτερη υλοποίηση, ενώ ταέτρα που σχεδιάστηκαν για την αντιμετώπιση σημαντικών αδυναμιών της ελληνικής βιομηχανίας, παρουσίασαν αρνητική εξέλιξη θέτοντας σε αμφισβήτηση την επίτευξη βασικών στόχων της πολιτικής. Ο σχεδιασμός για τον τομέα για την περίοδο 1994-

99 ήταν βασικά ορθός και ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις της μεσοπρόθεσμης συγκυρίας στην ελληνική μεταποίηση, αλλά δεν είχαν ληφθεί υπόψη τα προβλήματα που είχαν να κάνουν με την ανετοιμότητα εφαρμογής και διαχείρισης του.

Η ανάλυση των δυνατοτήτων – αδυναμιών – προοπτικών – απειλών

Το ΕΠΒ και το ΕΠΑΝ κλήθηκαν να δράσουν υπό τις ίδιες ουσιαστικά ποιοτικές συνθήκες (BCS, ΣΒΒΕ 1999, pp. 150-156): * οξύς ανταγωνισμός για προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων καθώς επίσης και ανάμεσα στην παραγωγική επένδυση και τις βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις

* συνεχείς αναδιατάξεις του βιομηχανικού ιστού, λόγω της “κατά επάλληλα στρώματα” παραγωγής καινοτομιών και ενσωμάτωσης τους στη διαδικασία και στο προϊόν

* πίεση για δι-εθνικής κλίμακας επιχειρηματική αναδιάρθρωση (εξαγορές, υπεργολα-βοποίηση, εξασφάλιση περιοχών και κλάδων “προνομιακής” παρουσίας)

* σύνθεση των υπηρεσιών με τη μεταποίηση (απομάκρυνση διαδικασιών από μεταποιητικές επιχειρήσεις προς επιχειρήσεις παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών, επέκταση ελέγχου σε “συμπληρωματικές” επιχειρήσεις υπηρεσιών),

αλλά και με ενδείξεις ποσοτικής βελτίωσης το 2000 έναντι του 1994: στον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ της μεταποίησης (-0,4% το 1994 / +6,0% το 1998), στο ρυθμό αύξησης παγίων επενδύσεων (+9,0% το 1994 / +5,2% το 1995), στη μεταβολή της απασχόλησης (-2,91% το 1994 / -0,55% το 1996), στην αύξηση της παραγωγικότητας (δείκτης 160 το 1996 έναντι 155 το 1994), στη μείωση μονάδες του μεριδίου “αύξηση δυναμικότητας” στην κατανομή των επενδύσεων 1993-98 και στην αύξηση στην “παραγωγή νέων προϊόντων”, στο ποσοστό εξαγόμενης παραγωγής (22,5% το 1990, 28% το 1997).

Βεβαίως η επάρκεια της στρατηγικής και των παρεχόμενων μέσων και η δυνατότητα να υλοποιηθούν οι επιπτώσεις, θα εξαρτηθούν από την ικανότητα παρέμβασης στα καίρια ζητήματα που προσδιορίζουν τη συνολική ανταγωνιστικότητα του τομέα της μεταποίησης.

Επιχειρηματικό μέγεθος και ανταγωνιστικότητα:

Βασικό αίτιο της χαμηλής θέσης της ελληνικής μεταποίησης από πλευράς ανταγωνιστικότητας αποτελεί το γεγονός ότι κυριαρχείται από επιχειρήσεις μικρομεσαίου μεγέθους, με την ιδιαιτερότητα ότι το μέσο μέγεθος είναι μικρότερο από όλη την ΕΕ και με πτωτική τάση, και ότι τα ποσοστά ίδρυσης είναι υψηλότερα από τα ποσοστά παύσης, μία ανθεκτικότητα που δεν συνιστά κατ' ανάγκην δείγμα δυναμισμού. Η ικανότητα του ΕΠΑΝ να ωθήσει σε αύξηση μεγέθους (ατομικά ή δια δικτυώσεων), θα είναι καθοριστικής σημασίας.

Ρυθμοί ανάκαμψης και βασικοί παράγοντες τους:

Σύμφωνα με όλες τις προβλέψεις βραχυ-μεσοπρόθεσμα θα συνεχιστεί η ταχύτερη αύξηση του ελληνικού ρυθμού του ΑΕΠ προς τον μέσο όρο της ΕΕ, εάν δεν υπάρξουν αρνητικές εξωτερικές επιδράσεις⁵. Η κινητήρια δύναμη αύξησης του ΑΕΠ στην Ελλάδα είναι η εγχώρια ζήτηση, ενώ οι εξωτερικές συναλλαγές έχουν αρνητική συμβολή από το 1986. Οι δημόσιες επενδύσεις είναι ο σταθερότερος "κινητήρας" της μεγέθυνσης, επομένως ως έναυσμα οικονομικής ανόδου πρέπει να θεωρηθεί η αύξηση της ενεργούς ζήτησης που κατέστησε ενεργό "κινητήρα" τις ιδιωτικές επενδύσεις, η άνοδος των οποίων επιφέρει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα επί της παραγωγής. Η ικανότητα του ΕΠΑΝ να προκαλέσει επαγόμενες επενδύσεις, θα είναι καθοριστικής σημασίας.

Χαρακτηριστικά ΜΜΕ και ΠολύΜΕ στην Ελλάδα (1995)

ΜΜΕ/ ΠΜΕ	747.000	% κατανομή κατά τομέα			κατανομή κατά μέγεθος			
		πρωτο-γενής	βιομη-χανία	υπη-ρεσίες	0	1-9	10-49	50-250
		20,8	24,6	54,6	53,3	44,1	2,1	0,3
μ.ο. ΕΕ-15		7,2	28,0	64,8	51,6	41,3	5,0	0,2
απασχολούμενοι	1.500.000				66,2			
% συνολικής απασχόλησης	85,6							
κύκλος εργασιών	675 δις€	μέσος όρος ΕΕ-15						
% συνολικού Κ.Ε.	78,8				54,7			
ΜΜΕ & ΠΜΕ / 1000 κάτοικοι	71,6				48,5			

Πηγή: Eurostat (1998), επεξεργασία από Α. ΜΟΥΣΙΟΣ

Ο συγχρονισμός της συγκυρίας:

Ο δείκτης συσχέτισης "παραγωγικού κενού" στις χώρες της Ε.Ε. δείχνει ότι αυτές διαιρούνται σε τρεις ομάδες με κριτήριο τον συγχρονισμό της οικονομικής τους συγκυρίας (INE 1999). Η πρώτη αποτελείται από Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Αυστρία, Πορτογαλία και Βέλγιο, των οποίων η συγκυρία είναι έντονα συγχρονισμένη. Η δεύτερη αποτελείται από Ολλανδία και Ελλάδα με έντονο συγχρονισμό μόνο με Γερμανία. Υπάρχει τέλος μια τρίτη ομάδα, με τη Βρετανία σε κεντρικό ρόλο, που περιλαμβάνει Ισπανία, Φιλανδία και Σουηδία. Η υλοποίηση των επιπτώσεων του ΕΠΑΝ θα εξαρτηθεί σε σημαντικό βαθμό από εξωγενείς παράγοντες.

Ανοδος της κερδοφορίας - προσθετικότητα:

Η κερδοφορία στην ΕΕ-15 έχει επανέλθει στα επίπεδα της "χρυσής εποχής" των ετών 1960-1974, ενώ η ελληνική οικονομία δεν έχει ανακτήσει όλο το χαμένο έδαφος. Ωστόσο, η ελληνική οικονομία κλείνει ταχύτατα την απόσταση, και παρουσιάζει αύξηση κερδοφορίας που υπερβαίνει αυτήν όλων ανεξαιρέτως των άλλων χωρών - μελών. Βάσιμα αναμένεται συνολική θετική εξέλιξη της κερδοφορίας, στην οποία η συμβολή του ΕΠΑΝ θα είναι φυσιολογικά θετική.

Με βάση τα προηγούμενα, οι δυνατότητες, αδυναμίες και προοπτικές της ελληνικής μεταποίησης εντοπίστηκαν στο ΕΠΑΝ σωστά. Η συνολική αντιμετώπιση όμως κρίνεται αισιόδοξη, καθώς η βελτίωση της κερδοφορίας και της χρηματοοικονομικής διάρθρωσης των επιχειρήσεων και η ανάκαμψη επενδύσεων και παραγωγής οφείλονται κυρίως σε εξωγενείς παράγοντες. Η παράλληλη αύξηση εξαγωγιμότητας και εισαγωγικής διείσδυσης δεν αντανakλούν ανάδυση νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων αλλά περισσότερο ένταση της "παραδοσιακής" εξειδίκευσης. Επίσης, η μείωση της βιομηχανικής απασχόλησης και του μεριδίου της μεταποίησης στο ΑΕΠ δεν προκύπτει ότι είναι δυνατό να υποχωρήσουν και αποτελούν ένδειξη υποχώρησης της

«πραγματικής» προ της «χρηματιστικής» οικονομίας. Τέλος, η επιχειρηματική διάρθρωση δεν εγγυάται ότι η ελληνική μεταποίηση θα μπορέσει να αντεπεξέλθει στις δευτερογενείς επιπτώσεις της ενσωμάτωσης στην ευρωπαϊκή.

Η στρατηγική του ΕΠΑΝ:

Συνέπεια στόχων και μέτρων πολιτικής

Η στρατηγική του ΕΠΑΝ, γενικώς εντοπίζει τις καίριες προκλήσεις στη νέα προγραμματική περίοδο: συμμετοχή στην ΟΝΕ (εισαγωγή του Ευρώ και υποχρέωση τήρησης των Συμφώνων Σταθερότητας, με κύριο νέο θετικό στοιχείο τη μείωση του κόστους χρηματοδότησης), εξελίξεις στην τεχνολογία, απαίτηση για προστασία του περιβάλλοντος και μέσω της ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών όρων στην παραγωγή, στενή αλληλεξάρτηση μεταποίησης - εμπορίου - υπηρεσιών, ισχυροποιούμενες επιδράσεις από το εξωτερικό περιβάλλον. Θέτει στρατηγικούς στόχους σε ανταπόκριση προς τις διαμορφωνόμενες ανάγκες της μεταποίησης, μεταφράζει ικανοποιητικά τους στρατηγικούς στόχους σε μεσοπρόθεσμους υπό μορφή αντικειμένου Αξόνων Προτεραιότητας, επεκτείνει στη νέα περίοδο "πάγιους" και "καινοτόμους" στόχους της προηγούμενης και εισάγει αναγκαίους νέους στόχους (βελτίωση περιβαλλοντικών επιδόσεων, ενίσχυση Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων, στήριξη εφοδιαστικής αλυσίδας). Η «νέα» στρατηγική ανασυνθέτει σε σημαντικό βαθμό στόχους της προηγούμενης. Κατά την εξειδίκευση των στόχων, αναπαράγονται Μέτρα και τύποι δράσεων του ΕΠΒ, κατά τρόπον ώστε Μέτρα που συνιστούν 90% της συνολικής χρηματοδοτικής προσπάθειας να αφιερώνονται για την επίτευξη συνεχιζόμενων στόχων. Στο βαθμό που το αναπτυξιακό περιβάλλον δεν υπέστη ριζικές αλλαγές, η συνέχιση δεν είναι αρνητική, αν αξιολογηθεί ότι υφίσταται παράλληλα η αναγκαία συνάφεια στόχων και πόρων. Το σημαντικότερο ζήτημα είναι εάν η βαρύτητα της συνολικής παρέμβασης (σε δημόσια χρηματοδότηση) είναι σε αντιστοιχία με τα προβλήματα, και συγκεκριμένα εάν είναι

επαρκής η συνολική δημόσια ενίσχυση:

Μέση ετήσια δημόσια ενίσχυση μεταποίησης και υπηρεσιών (δισ δρχ.)

	συνολική Δ.Δ.	διάρκεια	μ. ετήσια
ΕΠΒ	442	1994-99	73,7
ΕΠΒ + "γέφυρες" προς ΕΠΑΝ	544	1994-2001	68,0
ΕΠΑΝ	410	2000-2006	58,6

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων της Ε.Π. του ΕΠΒ

Η ελληνική μεταποίηση καλείται να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της, να ενσωματωθεί στην ευρωπαϊκή και να παραγάγει απασχόληση, με δημόσια ενίσχυση μειούμενη και χαμηλότερη (σε συνολικό επίπεδο) από τον μέσο Κοινοτικό όρο (Eurostat 1998). Έναντι της μειούμενης δημόσιας υποστήριξης προσδοκάται ισχυρότερη δραστηριοποίηση του ιδιωτικού τομέα. Το σημαντικότερο θέμα είναι επομένως αν οι δράσεις για τον στόχο «Επενδύσεις» θα επιτύχουν να επαγάγουν ιδιωτικές επενδύσεις, στόχος η επίτευξη του οποίου θα εξαρτηθεί από τη διατήρηση εξωγενών ευνοϊκών συνθηκών (μακρο-οικονομική σταθερότητα, άνοδος κερδοφορίας).

Εξωτερική και εσωτερική συνοχή

Η στρατηγική του ΕΠΑΝ αξιολογήθηκε ότι διαθέτει εξωτερική συνοχή σε ό,τι αφορά τις πλέον συγγενείς παράλληλες πολιτικές, ενώ σε ό,τι αφορά άλλες πολιτικές (προστασίας του περιβάλλοντος, ισότητας των ευκαιριών) αναμένεται ότι θα καλυφθεί από "οριζόντιες" παρεμβάσεις (άλλων Ε.Π. του νέου ΚΠΣ), από το νομοθετικό πλαίσιο: απασχόλησης, ισότητας, περιβαλλοντικής αδειοδότησης, και εισάγοντας νέες δράσεις ή επεκτείνοντας τις τρέχουσες: για τη σύνδεση με την καινοτομία, για την προώθηση των περιβαλλοντικών ελέγχων και την αύξηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων στη μεταποίηση, για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Τέλος, δεν συγκρούεται

εμφανώς τουλάχιστον με τις σχετικές Κοινοτικές πολιτικές⁶. Η στρατηγική του αξιολογήθηκε επίσης ότι διαθέτει εσωτερική συνοχή, πολύ περισσότερο που συνιστά συνέχεια προηγούμενης πολιτικής. Παρ' όλα αυτά, ήταν σκοπιμότερη η ομαδοποίηση των δράσεων έτσι ώστε το αντικείμενο τους να αντιστοιχίζεται σε φορέα κατά τεκμήριο κατάλληλο να τις εξειδικεύσει και να τις υλοποιήσει, οι δικαιούχοι να μπορούν να εντάσσονται άπαξ σε διάφορες δράσεις (με προφανές όφελος σε δαπάνη, χρόνο και αξιοποίηση προσωπικού), να εισαχθούν νέες δράσεις (για αύξηση επιχειρηματικού μεγέθους, για μόνιμη σύζευξη μεταποίησης και υπηρεσιών ή πρωτογενούς τομέα και για συνέχιση της ανασυγκρότησης των φθινουσών περιοχών). Εμφανίζεται επίσης μία "ανελαστικότητα" στη δόμηση του Προγράμματος ενώ θα ήταν σκοπιμότερες μία μεγαλύτερη ευελιξία (συγκέντρωση μέσων και πόρων σε παρεμβάσεις μεγάλης εμβέλειας και εξειδίκευση στο παρόν στάδιο μόνο των δράσεων που διαθέτουν τεχνική ωριμότητα και διαχειριστική ετοιμότητα), μία πρόβλεψη "αποθεματικού" για στρατηγικούς στόχους που θα εξειδικευτούν σε επόμενη φάση, ανάλογα με τις μεταβολές της συγκυρίας, και μία "αποκέντρωση" των μικρής εμβέλειας δράσεων προς "δορυφορικά" Μέτρα των Π.Ε.Π.

Η ποσοτικοποίηση των στόχων

Στο κείμενο του Προγράμματος εμφανίζεται πολύ περιορισμένη ποσοτικοποίηση στόχων, με έμφαση στις εκροές, με πολύ μικρότερη διερεύνηση σε επίπεδο αποτελεσμάτων και χωρίς αναζήτηση στόχων για τις επιπτώσεις.

Οι επιπτώσεις στη συνολική ανταγωνιστικότητα

Για να αξιολογηθούν συνολικά τα επιτεύγματα του Προγράμματος στον κεντρικό στόχο του, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, διερευνήθηκε η σκοπιμότητα και δόθηκαν τιμές βάσης σε ένα σύνολο «εφικτών» δεικτών. Οι Δείκτες, ο τρόπος υπολογισμού τους, οι τιμές βάσης και στόχου και οι παρατηρήσεις για την εφικτότητα τους, παρουσιάζονται ακολούθως:

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ ¹	ΣΤΟΧΟΣ
Εξαγωγική επίδοση	εξαγωγές / παραγωγή τομέα	29,4% (1998)	> 35%
Εισαγωγική διείσδυση	εισαγωγές / κατανάλωση προϊόντων του τομέα	50,8% (1998)	< 50%
Ανταγωνιστικότητα	1 : 2	0.58 (1998)	> 0.75
Η αύξηση της εξαγωγικής επίδοσης είναι εφικτή, ως προβολή πρόσφατων τάσεων. Η μείωση της εισαγωγικής διείσδυσης εμφανίζεται δύσκολη, αλλά είναι απαραίτητη για να προκύψει σύνθετος δείκτης ανταγωνιστικότητας ικανοποιητικός, σε σύγκριση με επιδόσεις άλλων χωρών, π.χ.: ΗΠΑ (0.72), Μ. Βρετανία (0.86), Ισπανία (0.82), Γερμανία (1.15), Γαλλία (1.07), Ιρλανδία (1.45), Αυστρία (0.90). Η επίτευξη της τιμής – στόχου για την ανταγωνιστικότητα σε μικρό βαθμό εξαρτάται από το ΕΠΑΝ, επηρεάζεται από εξωγενείς παράγοντες και με την ένταξη στην Ο.Ν.Ε. καθίσταται δυσκολό-τερο, λόγω αδυναμίας προσφυγής σε νομισματικούς ή μη-δασμολογικούς μηχανισμούς.			
Τεχνολογική αναβάθμιση	συμμετοχή των κλάδων «καινοτομίας» σε εξαγωγές τομέα	8,6% (1997)	> 10%
Παραγωγικότητα εργασίας (μ. ε. αύξηση)	αύξηση παραγωγής / απασχόλησης τομέα	+3,4% (1990-97)	> 4%
Η αύξηση της παραγωγικότητας είναι εφικτή, ως αποτέλεσμα των πρόσφατων επενδυτικών τάσεων. Δεν συμβαδίζει με αύξηση της απασχόλησης και είναι επιθυμητή μόνο η διατήρηση της τρέχουσας επίδοσης 1997/96 που είναι ικανοποιητική έναντι π.χ. ΗΠΑ, Ιαπωνίας, βασικών μελών της Ε.Ε.			
Αναβάθμιση στον κύκλο προϊόντος	προστιθέμενη αξία / παραγωγή τομέα	37,1% (1996)	> 40%
Ευελιξία στην παραγωγή (αύξηση)	μείωση της αποθεματοποίησης (πωλήσεις / παραγωγή τομέα)	88,5% (1996)	> 90%
Αποδοτικότητα κεφαλαίου	κέρδη προ φόρων / σύνολο κεφαλαίων	10,5% (1997)	~ 13%
Ο δείκτης είναι ήδη ικανοποιητικός και μπορεί να οριστεί ως στόχος η διατήρηση του στο maximum της πρόσφατης περιόδου (1995).			
Δυναμισμός τομέα	αύξηση των επενδύσεων στον τομέα / σύνολο των τομέων	0.88 (1993-95)	~ 1.00
Αναβάθμιση της θέσης του τομέα	αύξηση ΑΕΠ του τομέα / αύξηση του συνολικού εθνικού ΑΕΠ	0.60 (1993-98)	> 0.75
Ο δείκτης «δυναμισμού» μπορεί να αυξηθεί. Ο δείκτης «αναβάθμισης» πρέπει να βελτιώσει τη φαινόμενη «απόδοση» σε ΑΕΠ των επενδύσεων στη μεταποίηση σε σχέση με τους άλλους τομείς της οικονομίας (0.60 : 0.88 = 0.68)			

Σημειώσεις

¹ Οι τύποι αξιολόγησης ορίζονται ως εξής: εκ-των-προτέρων (ex-ante), ενδιάμεση ή τρέχουσα (in-itinere ή on-going) και εκ-των-υστέρων (ex-post), ανάλογα με το στάδιο του προγράμματος ή της πολιτικής κατά το οποίο καλούνται να παρέμβουν. Για μια πληρέστερη τυπολογία της αξιολόγησης (όχι μόνο κατά στάδια αλλά και κατά αντικείμενο, γενική μεθοδολογική κατεύθυνση, ένταξη στη διαδικασία σχεδιασμού και εφαρμογής της πολιτικής), βλέπε CHELIMSKY (1997) και CEC (1999).

² Βλέπε EC (2000b).

³ Για τη συγκριτική αξία και χρησιμότητα της «εκ-των-άνω» (top-down) ως προς την «εκ-των-κάτω» (bottom-up) προσέγγιση για τη δόμηση της αξιολόγησης, ιδίως σε προγράμματα που αφορούν χώρες και περιφέρειες του Στόχου 1, βλ. MICHAILIDIS (2002).

⁴ Βλέπε οικονομετρικό υπόδειγμα στο BCS (1999), pp. 173-192, σχεδιασμένο από Γ. ΚΑΤΟΣ.

⁵ Κατά τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ (1999), ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στην Ελλάδα αναμενόταν να αυξηθεί σε 3,5% κατά το 2000. Οι αντίστοιχες επιδόσεις του συνόλου των χωρών της ΕΕ είναι 2,4% το 2000.

⁶ Κρατικών ενισχύσεων. Ανταγωνισμού. Προστασίας του ανταγωνισμού. Υποστήριξης των ΜΜΕ. Προστασίας του περιβάλλοντος. Προώθησης ισότητας ανδρών και γυναικών.

⁷ Πηγές για τις τιμές βάσης είναι ΕΣΥΕ (1996) και ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ (1999). Βλέπε BCS et al. (2001a, pp. 30-31).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

BCS et al., 2001a. Ενδιάμεση (τρέχουσα) Αξιολόγηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Βιομηχανίας 1994-99. Τελική Έκθεση. Θεσσαλονίκη

BCS et al., 2001b. Ex-ante Αξιολόγηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού ΚΠΣ 2000-2006, Τελική Έκθεση. Θεσσαλονίκη

BCS, και ΣΒΒΕ, 1999. Στρατηγικό Σχέδιο «Εγνατία Ανάπτυξη».

Θεσσαλονίκη.

BCS et al., 1994. Εκ-των-υστέρων Αξιολόγηση του Ελληνικού ΚΠΣ 1989-93. Αθήνα. Στο: EC (prime contractor: Price Waterhouse) Ex-post Evaluation of the CSF 1989-93 in Objective 1 Regions, Brussels

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, 1999. Evaluating socio-economic programmes (6 volumes) – The MEANS collection. Luxembourg: OPEC.

CHELIMSKY E., 1997. The Coming Transformation in Evaluation. In: CHELIMSKY E. and SHADISH W. ed., Evaluation for the 21st Century. Thousand Oaks: Sage Publications

ΕΣΥΕ, 1999. Στατιστική Βιομηχανίας

ΕΣΥΕ, 1996. Στατιστική Βιομηχανίας

EUROPEAN COMMUNITIES (EC), 2000a. Working Paper 1: Guidelines for the elaboration of programming documents. Luxembourg: OPEC

EUROPEAN COMMUNITIES (EC), 2000b. Working Paper 3: Indicators for Monitoring and Evaluation. An Indicative Methodology. . Luxembourg: OPEC

MICHAILIDIS G., 2002. Methodology of ex-post evaluation of the Strategy in Regional Development Programmes: The case of the evaluation of Community Support Frameworks in EU Objective 1 regions. Regional Studies Association International Conference Evaluation and EU Regional Policy: New Questions and New Challenges, International Conference 2002, , 31st May and 1st June 2002, Aix en Provence, France.

ΟΟΣΑ, 1999. Economic Outlook No 65, Ιούνιος 1999